

24 Maddeli Kısa Form Altı Faktörlü Kişilik Envanteri'nin Türkçe'ye Çevirisi ve Psikometrik Özelliklerinin İncelenmesi

Translation of 24 Item Brief HEXACO Personality Inventory into Turkish and Examination of Its Psychometric

ÖZET

Kişilik envanteri olarak Altı Faktörlü Kişilik Modelini (HEXACO) kuramına dayalı olarak geliştirilmiş az sayıda ölçme aracı bulunmaktadır. Bu nedenle Altı Faktörlü Kişilik Modelini kullanan Türkçe kişilik envanterlerine fazlaca ihtiyaç duyulmaktadır. Daha önce 60 ve 100 maddeli iki form Türkçe'ye çevrilmiştir. Ancak Altı Faktörlü Kişilik Modelini kullanan ve tarama çalışmalarında kullanılmak üzere kısa süre içinde cevaplanabilen daha kısa bir ölçme aracı bulunmamaktadır. Bu nedenle bu çalışmada 24 maddelik Kısa Form Altı Faktörlü Kişilik Envanteri'nin Türkçe'ye çevrilmesi ve psikometrik özelliklerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmaya, 24 maddelik Kısa Form Altı Faktörlü Kişilik Envanteri Türkçe'ye çevrilerek başlanmıştır. Daha sonra 24 maddelik ve 60 maddelik (kriter olarak alınan envanter) Kısa Form Altı Faktörlü Kişilik Envanterleri toplam 1237 kişiye (18-68 yaşları arasında 653 kadın ve 584 erkeğe) uygulanmıştır. 24 Maddelik Kısa Form Altı Faktörlü Kişilik Envanteri faktörlerinin iç tutarlılık güvenilirlik katsayıları 0,27 (Uyumluluk) ile 0,51 (Dışadönüklük) arasında belirlenmiştir. Envanterin yapı geçerliği doğrulayıcı faktör analizi ile incelenmiş ve analiz sonuçlarına göre özgün ölçeğin altı faktörlü yapısı doğrulanmıştır. Ayrıca faktörler arasında da düşük düzeyde korelasyon katsayıları belirlenmiştir. Kriter bağıntılı geçerlik çalışması sonuçlarına göre ise 24 maddelik Kısa Form Altı Faktörlü Kişilik Envanteri faktör toplam puanları ile 60 maddelik Kısa Form Altı Faktörlü Kişilik Envanteri faktör toplam puanları arasında ise 0,45 (Uyumluluk) ile 0,59 (Sorumluluk) arasında değişen korelasyon katsayıları hesaplanmıştır. Elde edilen sonuçlar Türkçe formun psikometrik özelliklerinin, çevirisi yapılan özgün forma benzer olduğunu göstermiştir.

Anahtar Kelimeler: Altı Faktörlü Kişilik Modeli, Altı Faktörlü Kişilik Envanteri, Kısa Form, Güvenirlik, Geçerlik.

ABSTRACT

There are few measurement tools developed based on the Six-Factor Personality Model (HEXACO) theory as a personality inventory. For this reason, there is a great need for Turkish personality inventories using the Six-Factor Personality Model. Previously, two forms with 60 and 100 items were translated into Turkish. However, there is no shorter measurement tool that uses the Six-Factor Personality Model and can be answered in a short time to be used in screening studies. Therefore, in this study, it was aimed to translate the 24-item Brief HEXACO Personality Inventory into Turkish and to examine its psychometric properties. The study started by translating the 24-item Short Form Six Factor Personality Inventory into Turkish. Then, the Short Form Six Factor Personality Inventories with 24 items and 60 items (inventory taken as a criterion) were administered to 1237 individuals (653 women and 584 men between the ages of 18-68). The internal consistency reliability coefficients of the 24-item Brief HEXACO Personality Inventory factors ranged from 0.27 (Agreeableness) to 0.51 (Extraversion). The construct validity of the inventory was examined with confirmatory factor analysis and according to the results of the analysis, the six-factor structure of the original scale was confirmed. In addition, low correlation coefficients were determined between the factors. According to the results of the criterion-related validity, correlation coefficients ranging from 0.45 (Agreeableness) to 0.59 (Conscientiousness) were calculated between the 24-item Brief HEXACO Personality Inventory total scores and the 60-item Short Form Six-Factor Personality Inventory total scores. The results obtained showed that the psychometric properties of the Turkish form were similar to the original translated form.

Keywords: HEXACO model, Brief HEXACO Personality Inventory, Short Form, Reliability, Validity

GİRİŞ

Altı Faktörlü Kişilik Modeli (HEXACO Model) (Ashton ve Lee, 2005; 2009a) benzer diğer kişilik kuramları gibi psikolojik sözcük temelli (psycho-lexical) yaklaşımla oluşturulmuş (Ashton ve Lee, 2001; 2007), sonrasında yapı geçerliği birçok dilde ve kültürde desteklenmiş (Ashton ve ark., 2004; Lee ve Ashton, 2008) ve yaygın kabul gören Beş Faktör Modeline göre daha kapsamlı ve güçlü olduğu ifade edilmiştir (Ashton ve Lee, 2008b). 2000'li yılların başlarında ortaya konulan bu model yakın tarihli çalışmalarda daha fazla kabul görmüş gibi görünmektedir (Ashton, Lee ve de Vries, 2014; Lee ve Ashton, 2018). HEXACO modelinin Beş Faktör Modelinden ayrılan yönü ise Beş Faktör Modelinde bağımsız bir faktör olarak karşılığı olmayan Dürüstlük-Alçak Gönüllülük faktörünün HEXACO Modeli'ne eklenmiş olmasıdır (Ashton ve Lee, 2019;

Arkun Tatar¹
Sami Çamkerten²

How to Cite This Article
Tatar, A. & Çamkerten, S.
(2023). "24 Maddeli Kısa Form Altı Faktörlü Kişilik Envanteri'nin Türkçe'ye Çevirisi ve Psikometrik Özelliklerinin İncelenmesi", International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal, (Issn:2630-631X) 9(74): 4189-4197. DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/smryj.71131>

Arrival: 17 June 2023
Published: 31 August 2023

Social Mentality And Researcher Thinkers is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

¹ Doç. Dr., Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, Türkiye

² YL Öğrencisi, İstinye Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Türkiye

Ashton, Lee ve de Vries, 2014; Ashton, Lee ve Son, 2000; Lee ve Ashton, 2004; Weller ve Tikir, 2011). Bir diğer farklılık ise HEXACO Modeli'nde yer alan Duygusal ve Uyumluluk faktörlerinin Beş Faktör Modeli'ndeki Duygusal Denge ve Uyumluluk faktörleri ile içerik açısından tam olarak örtüşmemesidir (Ashton ve Lee, 2019; Ashton, Lee ve de Vries, 2014; Lee ve Ashton, 2006).

HEXACO Modeli'ndeki altı faktör içerikleri şu şekildedir. Dürüstlük-Alçak Gönüllülük faktörü yüksek ucuyla samimi, dürüst, sadık, alçak gönüllü, adil olmayı, düşük ucuyla, kendisiyle övünen, kendini büyük gören, sinisi, açgözlü, gösterişçi, iki yüzlü olmayı tanımlamaktadır (Ashton, 2018; Ashton ve Lee, 2008a; 2008c; Ashton, Lee ve de Vries, 2014; Lee ve Ashton, 2012). Duygusal faktörü yüksek ucuyla, duygusal, duyarlı, korkulu, kolay duygulanıp içlenen, endişeli, hassas olmayı, düşük ucuyla, cesur, dayanıklı, bağımsız, kendinden emin, istikrarlı olmayı tanımlamaktadır (Ashton, 2018; Ashton ve Lee, 2008a; 2008c; Lee ve Ashton, 2012). HEXACO Duygusal faktörü, Beş Faktör Modeli'nin Duygusal Denge faktörünün aksine öfke ve düşmanlık gibi özellikleri içermemektedir (Ashton, Lee ve de Vries, 2014; Ashton, Lee ve Goldberg, 2007; Lee ve Ashton, 2013). Dışadönüklük faktörü yüksek ucuyla cana yakın, canlı, dışadönük, girişken, konuşkan, neşeli, aktif olmayı, düşük ucuyla, utangaç, pasif, içedönük, içine kapanık, hislerini gizleyen, sessiz olmayı tanımlamaktadır (Ashton, 2018; Ashton ve Lee, 2008a; 2008c; Lee ve Ashton, 2004; 2012). Uyumluluk faktörü yüksek ucuyla, sabırlı, hoşgörülü, huzurlu, nazik, başkalarını incitmekten çekinen, yumuşak huylu olmayı, düşük ucuyla, aksi, kavgacı, inatçı, sinirli olmayı tanımlamaktadır (Ashton, 2018; Ashton ve Lee, 2008a; 2008c; Ashton, Lee ve de Vries, 2014; Lee ve Ashton, 2012). Fakat HEXACO Uyumluluk faktörü, Beş Faktör Modeli'nde yer alan Uyumluluk faktörünün aksine duygusallığı içermemektedir (Ashton ve Lee, 2007). Sorumluluk faktörü yüksek ucuyla düzenli, disiplinli, özenli, titiz, dikkatli olmayı, düşük ucuyla, özensiz, ihmalkar, dikkatsiz, tembel, sorumsuz, dalgın olmayı tanımlamaktadır (Ashton, 2018; Ashton ve Lee, 2008a; 2008c; Lee ve Ashton, 2012). Deneyime Açıklık yüksek ucuyla, entelektüel, yaratıcı, yenilikçi, ironik olmayı, geleneksel olmamayı, düşük ucuyla, sığ / ayrıntıya inmeyen, yaratıcı olmamayı, geleneksel olmayı tanımlamaktadır (Ashton, 2018; Ashton ve Lee, 2008a; 2008c; Lee ve Ashton, 2004; 2012).

HEXACO Kişilik Envanteri uzun formu, altı faktör ve 24 alt boyuttan oluşmaktadır. Envanterin 192 (Alturizm alt boyutunu oluşturan sekiz maddesi ile 200 madde) maddelik formunun (Ashton, Lee ve de Vries, 2014; Lee ve Ashton, 2004) gözden geçirilmesiyle 96 (Alturizm alt boyutunu oluşturan dört maddesi ile 100 madde) maddelik gözden geçirilmiş versiyon uzun formu (Lee ve Ashton, 2018) elde edilmiştir. Ayrıca envanterin 60 maddelik (Ashton ve Lee, 2009b), 24 maddelik (de Vries, 2013) ve 18 maddelik (Olaru ve Jankowsky, 2022) üç ayrı kısa formu da vardır.

Kısa Form HEXACO Envanteri (Brief HEXACO Inventory, BHI) (de Vries, 2013) özgün formunun psikometrik özellikleri öğrencilerde ve genel örnekleme belirlenmiştir. Ölçeğin iç tutarlık güvenilirlik katsayısı 0,43-0,72 arasında bulunmuştur ve iki örneklem grubunda da Dışadönüklük faktörünün en yüksek iç tutarlılık güvenilirlik katsayısı gösterdiği belirtilmiştir. Öğrenci grubunda ön test-son test güvenilirliği 0,71 (Dışadönüklük) ile 0,79 (Sorumluluk) arasında bulunmuştur. Kısa Form HEXACO Envanteri ile uzun form HEXACO Envanteri (HEXACO-PI-R) arasındaki uyum değerlerinin genel örnekleme 0,59-0,73 arasında, öğrenci örnekleminde ise 0,72-0,83 arasında ve ayırt edici geçerliğin ise genel örnekleme 0,15-0,21 arasında, öğrenci örnekleminde ise 0,17-0,32 arasında olduğu görülmüştür (de Vries, 2013).

Uzun form yerine kullanılan kısa formlar, az sayıda madde içerdiği için araştırma sürecinde birçok avantaj sağlamaktadır (Tatar, 2018b). Kısa formlar, kısıtlı zaman diliminde uygulama, birçok farklı yapının ölçüldüğü büyük ölçekli araştırmalarda kullanma, ağır vaka yüklerini kolaylaştırma, tarama amacıyla kullanma, maliyetten tasarruf etme, uygulama süresini kısaltma gibi nedenlerle tercih edilmektedir (Cole, Rabin, Smith ve Kaufman, 2004; de Vries, 2013; Donders, 1997; Mumpower, 1964; Smith, McCarthy ve Anderson, 2000; Tatar, 2018b). Söz konusu bu nedenler aynı zamanda kısa formların geliştirilme nedeni olarak da gösterilmektedir (Cole ve ark., 2004; Tatar, 2018b). Kısa form HEXACO Envanteri'nin görece düşük alfa değeri gösterdiği, fakat ön test-son test güvenilirliğinin, uyum geçerliğinin ve gözlemci formu ile öz-bildirim formu arasındaki uyumun yeterli düzeyde olduğu, uzun formuna kıyasla kısa formun geçerlik değerinde ise belirgin düzeyde düşüş olmadığı bildirilmiştir (de Vries, 2013). Ayrıca kısa form HEXACO envanterlerinin birçok çalışmada kullanıldığı görülmektedir (Bragg ve Bowling, 2018; Crosby, Durkee, Meston ve Buss, 2020; Dinic, 2018; Lalot, Zerhouni ve Pinelli, 2017; Marcus ve Roy, 2019; Mishra, Beshai, Wuth ve Refaie, 2019; Oostrom, Köbis, Ronay ve Cremers, 2017; Righetti, Gere, Hofmann, Visserman ve van Lange, 2016; Udayar, Fiori ve Bausseron, 2020; Udayar, Fiori, Thalmayer ve Rossier, 2018; Wu, Yuan ve Kou, 2020). Gözden geçirilmiş 60 Maddelik Kısa Form Altı Faktörlü Kişilik Envanteri (HEXACO-60-Tr) (Tatar, 2018a) daha önce Türkçe'ye çevrilmiştir. Bu çalışmada da yukarıda belirtilenler doğrultusunda altı faktörlü kişilik

modeli ile geliştirilen 24 maddelik Kısa Form Altı Faktörlü Kişilik Envanteri'nin Türkçe'ye çevrilmesi ve psikometrik özelliklerinin incelenmesi amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Katılımcılar

Çalışmaya 18-68 (ort. = 26,49; s = 10,54) yaşları arasında 653 kadın (%52,8), 584 erkek (%47,2) olmak üzere toplam 1237 kişi katılmıştır. Katılımcıların, 964'ü bekar (%77,9), 246'sı evli (%19,9), 4'ü dul (%0,3), 22'si boşanmış (%1,8), 1'i medeni durumunu belirtmemiş (%0,1); 18'i ilkokul mezunu (%1,5), 25'i orta okul mezunu (%2,0), 172'si lise mezunu (%13,9), 1022'si üniversite öğrencisi ya da mezunu (%82,6); 135'i kötü ekonomik duruma sahip (%10,9), 737'si orta düzeyde ekonomik duruma sahip (%59,6), 284'ü iyi ekonomik duruma sahip (%23,0), 81'i ekonomik durumunu belirtmemiş (%6,5) kişilerden oluşmuştur.

Tüm katılımcıların 18-68 (ort. = 24,43; s = 8,33) yaşları arasında 349 kadın (%50,7), 340 erkek (%49,3) olmak üzere toplam 689'i kriter bağıntılı geçerlik çalışmasına katılmıştır.

Çeviri İşlemleri

Çalışmaya 24 maddelik Kısa Form Altı Faktörlü Kişilik Envanteri'nin (de Vries, 2013) Türkçe'ye çevrilmesiyle başlanmıştır. Envanter maddeleri, çeviri ve ters çeviri işlemleri için yapılan öneri doğrultusunda yürütülmüştür (Brislin, 1970; 1986).

Araç Gereç

Çalışmada 24 maddelik Kısa Form Altı Faktörlü (HEXACO-24-Tr) Kişilik Envanteri'nin (de Vries, 2013) yanı sıra kriter bağıntılı geçerlik çalışması için gözden geçirilmiş 60 maddelik Kısa Form Altı Faktörlü Kişilik Envanteri ve kısa bir sosyo-demografik bilgi formu da uygulanmıştır.

24 maddelik Kısa Form Altı Faktörlü (HEXACO-24-Tr) Kişilik Envanteri, 12'si ters yönlü (3, 4, 7, 8, 9, 11, 12, 17, 18, 20, 22, 24 numaralı maddeler) olmak üzere beşli Likert tipinde (1 = kesinlikle katılmıyorum, 5 = kesinlikle katılıyorum) puanlanan 24 maddeden oluşmaktadır. Envanter her birinde 4 madde bulunan Dürüstlük-Alçak Gönüllülük (6, 12, 18, 24 numaralı maddeler), Duygusallık (5, 11, 17, 23 numaralı maddeler), Dışadönüklük (4, 10, 16, 22 numaralı maddeler), Uyumluluk (3, 9, 15, 21 numaralı maddeler), Sorumluluk (2, 8, 14, 20 numaralı maddeler), Deneyime Açıklık (1,7, 13, 19 numaralı maddeler) olmak üzere altı faktör içermektedir (de Vries, 2013).

60 Maddelik Kısa Form Altı Faktörlü Kişilik Envanteri, 29'u ters yönlü olmak üzere beşli Likert tipinde (1 = kesinlikle katılmıyorum, 5 = kesinlikle katılıyorum) puanlanan 60 maddeden oluşmaktadır. Envanter her birinde 10 madde bulunan Dürüstlük-Alçak Gönüllülük, Duygusallık, Dışadönüklük, Uyumluluk, Sorumluluk, Deneyime Açıklık olmak üzere altı faktör içermektedir (Ashton, Lee, 2009b). Envanterin Türkçe formu için 0,58 ile 0,75 arasında iç tutarlılık ve 0,54 ile 0,81 arasında da test-tekrar test güvenirliliği katsayıları hesaplandığı bildirilmiştir (Tatar, 2018a).

Uygulama

Çalışmanın uygulaması, İstanbul, İzmir ve Manisa illerinde basılı form kullanılması yoluyla ve bireysel uygulamalarla yaklaşık üç aylık bir dönem içerisinde 2022 yılında yürütülmüştür. Çeviri envanterin uygulaması 3-5 dakika, kriter bağıntılı geçerlik çalışması için 60 maddelik Kısa Form Altı Faktörlü Kişilik Envanteri ile birlikte yapılan uygulama ise 8-10 dakika sürmüştür.

Verilerin Analizi

Çalışmada, çevirisi yapılan envanterin faktörlerinin Cronbach Alfa iç tutarlılık güvenirlilik katsayıları, kriter bağıntılı geçerlik işlemi ve faktörler arası bağıntı hesaplaması için Pearson korelasyon analizi, yapı geçerliliği için Amos programı ve Doğrulayıcı Faktör Analizi ile uyum iyiliği göstergelerinin hesaplanması ve tek yönlü varyans analiz ile de grup karşılaştırmaları yapılmıştır.

Sonuçlar

Çalışmada öncelikle altı faktörlü kişilik modelinde bazı faktörlerde cinsiyet ve yaş grubu farklılıkları bildirildiği için (Ashton ve Lee, 2016; García ve ark., 2022; Kawamoto, 2016; Lee ve Ashton, 2004; 2020) çeviri form envanterin, ayrı ayrı cinsiyet (kadın - erkek) ve yaş (24 yaş ve altı - 25 yaş ve üzeri) grupları ile tüm grup için faktör toplam puanlarına ilişkin betimleyici istatistikleri hesaplanmıştır (Tablo 1). Daha sonra ise envanterin yine altı faktörü için tüm grupta iç tutarlılık güvenirlilik katsayıları belirlenmiştir. Tüm grupta iç tutarlılık güvenirlilik katsayılarının 0,27 (Uyumluluk) ile 0,51 (Dışadönüklük) arasında değiştiği gözlenmiştir (Tablo 1).

Tablo 1: 24 Maddelik Kısa Form Altı Faktörlü Kişilik Envanteri'nin Faktörleri için Betimleyici İstatistikler ve İç Tutarlılık Katsayıları

Faktör adı	Kadın	Erkek	24 Yaş ve Altı	25 Yaş ve Üstü	Tüm Grup	Tüm Grup
	Ort. ± s	Ort. ± s.	Ort. ± s	Ort. ± s	Ort. ± s.	Alfa
	n = 653	n = 584	n = 841	n = 396	n = 1237	n = 1237
Dürüstlük-Alçak Gönüllülük	3,17 ± 0,79	2,96 ± 0,89	2,91 ± 0,83	3,41 ± 0,78	3,07 ± 0,85	0,45
Duygusallık	3,01 ± 0,69	2,59 ± 0,71	2,77 ± 0,74	2,89 ± 0,70	2,81 ± 0,73	0,36
Dışadönüklük	3,80 ± 0,71	3,76 ± 0,74	3,79 ± 0,73	3,76 ± 0,72	3,78 ± 0,73	0,51
Uyumluluk	2,75 ± 0,66	2,64 ± 0,67	2,68 ± 0,67	2,73 ± 0,66	2,70 ± 0,67	0,27
Sorumluluk	3,48 ± 0,73	3,42 ± 0,72	3,35 ± 0,72	3,66 ± 0,68	3,45 ± 0,72	0,42
Deneyime Açıklık	3,75 ± 0,63	3,76 ± 0,75	3,80 ± 0,66	3,64 ± 0,73	3,75 ± 0,69	0,41

Çalışmada daha sonra, 24 Maddelik Kısa Form Altı Faktörlü Kişilik Envanteri'nin yapı geçerliliği için doğrulayıcı faktör analizi ile uyum göstergeleri hesaplanmıştır. Sonuçlara göre uyum iyiliği göstergesi olarak hesaplanan ve yaygın kullanılan, ki-kare / serbestlik derecesi oranı 2,35, İyi Uyum İndeksi (GFI) 0,954, Düzeltilmiş İyi Uyum İndeksi (AGFI) 0,941, Karşılaştırmalı Uyum İndeksi (CFI) 0,944, Normlaştırılmış Uyum İndeksi (NFI) 0,907, Hata Kareleri Ortalamasının Karekökü (RMR) 0,119, Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü (RMSEA) 0,033 olarak belirlenmiştir. Bu gösterge değerlerinin biri dışında (Hata Kareleri Ortalamasının Karekökü) beklenen düzeyde iyi uyumu gösterdikleri görülmüştür (Tablo 2).

Tablo 2: 24 Maddelik Kısa Form Altı Faktörlü Kişilik Envanteri için Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonucu Uyum İyiliği İstatistikleri

n	1237
Ki-kare	847,15***
Serbestlik derecesi	361
Ki-kare / serbestlik derecesi	2,35
İyi Uyum İndeksi (GFI)	0,95
Düzeltilmiş İyi Uyum İndeksi (AGFI)	0,94
Karşılaştırmalı Uyum İndeksi (CFI)	0,94
Normlaştırılmış Uyum İndeksi (NFI)	0,91
Hata Kareleri Ortalamasının Karekökü (RMR)	0,11
Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü (RMSEA)	0,03

*** p < 0,001

Kriter bağımlı geçerlik işlemi olarak, 24 maddelik Kısa Form Altı Faktörlü Kişilik Envanteri faktör toplam puanları ile gözden geçirilmiş 60 maddelik Kısa Form Altı Faktörlü Kişilik Envanteri faktör toplam puanları arasında uyum katsayısı olarak korelasyon katsayıları hesaplanmıştır. Değerler, Dürüstlük-Alçak Gönüllülük faktörü için 0,55, Duygusallık faktörü için 0,63, Dışadönüklük faktörü için 0,61, Uyumluluk faktörü için 0,49, Sorumluluk faktörü için 0,59, Deneyime Açıklık faktörü için 0,48 olarak belirlenmiştir. Ayrıca 24 maddelik Kısa Form Altı Faktörlü Kişilik Envanteri faktörleri arası korelasyon katsayıları da hesaplanmış ve değerlerin 0,00 (Dürüstlük-Alçak Gönüllülük ile Deneyime Açıklık) ile 0,30 (Dürüstlük-Alçak Gönüllülük ile Sorumluluk) arasında değiştiği görülmüştür (Tablo 3).

Tablo 3: 24 Maddelik Kısa Form Altı Faktörlü Kişilik Envanteri Faktörleri Arası ve 60 Maddelik Kısa Form Altı Faktörlü Kişilik Envanteri Faktörleri ile İlişki Düzeyleri

Faktörler (n = 1237)	60 Maddelik Altı Faktörlü Kişilik Envanteri Faktörleri (n = 689)	1	2	3	4	5
1-Dürüstlük-Alçak Gönüllülük	0,55					
2-Duygusallık	0,63	0,04				
3-Dışadönüklük	0,61	-0,11	-0,18			
4-Uyumluluk	0,49	0,16	0,11	-0,05		
5-Sorumluluk	0,59	0,30	-0,04	0,13	0,04	
6-Deneyime Açıklık	0,48	-0,00	-0,08	0,21	0,05	0,12

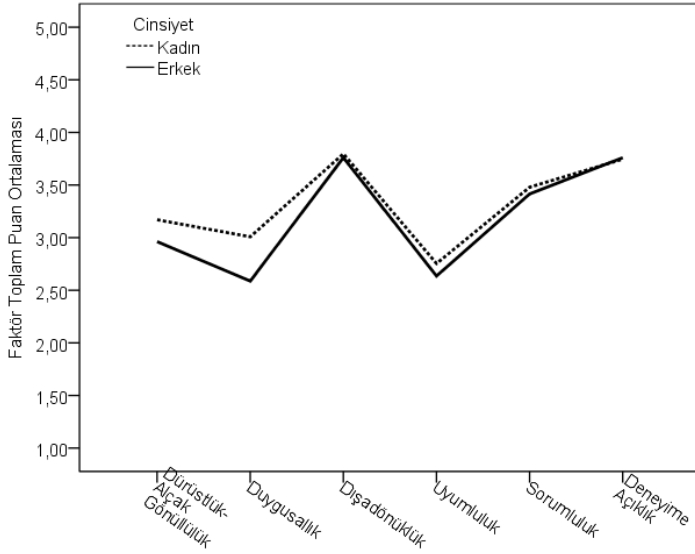
Çalışmada son işlem olarak 24 maddelik Kısa Form Altı Faktörlü Kişilik Envanteri faktör toplam puanları açısından grup karşılaştırmaları yapılmıştır. Bu işlem kapsamında HEXACO kişilik envanteri kısa ve uzun formları için belirtilen grup farklılıkları (Ashton ve Lee, 2016; García ve ark., 2022; Kawamoto, 2016; Lee ve Ashton, 2004; 2020) dikkate alınarak cinsiyet ve yaş karşılaştırması yapılmıştır.

Tablo 4: Cinsiyet Grupları için Faktör Toplam Puanlarının Karşılaştırma Sonuçları

Faktörler	Cinsiyet Grupları		Yaş Grupları	
	F(1, 1235)	p	F(1, 1232)	p
Dürüstlük-Alçak Gönüllülük	18,84	0,000	102,92	0,000
Duygusallık	112,56	0,000	6,89	0,009
Dışadönüklük	0,79	0,374	0,499	0,485
Uyumluluk	9,76	0,002	1,56	0,212
Sorumluluk	2,45	0,118	51,38	0,000
Deneyime Açıklık	0,13	0,719	14,32	0,000

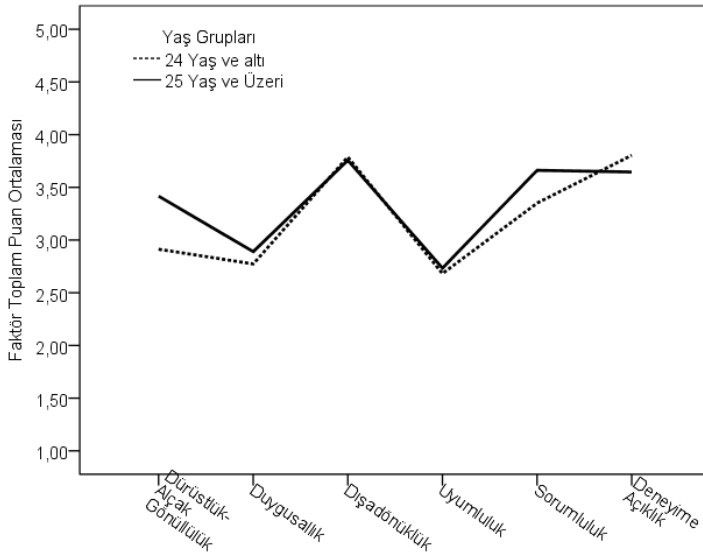
Sonuçlara göre cinsiyet değişkeni açısından yapılan tek yönlü varyans analizi sonucuna göre kadın ve erkek gruplarının Dürüstlük-Alçak Gönüllülük ($F(1, 1235) = 18,84; p < 0,001$), Duygusallık ($F(1, 1235) = 112,56; p < 0,001$) ve Uyumluluk ($F(1, 1235) = 9,76; p < 0,01$) faktör toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel

olarak anlamlı farklılık vardır. Farklılık gözlenen üç faktörde de kadın grubunun faktör toplam puan ortalaması erkek grubu ortalamasından daha yüksektir (Tablo 4, Şekil 1).

Şekil 1: Cinsiyet Grupları için Faktör Toplam Puanlarının Karşılaştırma Sonuçları

Yaş grupları açısından yapılan tek yönlü varyans analizi sonucuna göre de 24 yaş ve altında yer yalanlar ile 25 yaş ve üzeri olanların Dürüstlük-Alçak Gönüllülük ($F(1, 1232) = 102,92; p < 0,001$), Duygusallık ($F(1, 1232) = 6,89; p < 0,01$), Sorumluluk ($F(1, 1232) = 51,38; p < 0,001$) ve Deneyime Açıklık ($F(1, 1232) = 14,32; p < 0,001$) faktör toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır. Dürüstlük-Alçak Gönüllülük, Duygusallık ve Sorumluluk faktörlerinde 25 yaş ve üzeri olanların faktör toplam puan ortalaması 24 yaş ve altında yer yalan grubun ortalamalarından daha yüksektir. Deneyime Açıklık faktöründe ise tersi bir durum olarak 24 yaş ve altında yer yalan grubun ortalaması 25 yaş ve üzeri olanların ortalamasından daha yüksektir (Tablo 4, Şekil 2).

Şekil 2: Yaş Grupları için Faktör Toplam Puanlarının Karşılaştırma Sonuçları

TARTIŞMA

Kişiliği değerlendirmek için kullanılan kısa form ölçme araçlarının tanı koyma amacıyla kullanılması genel olarak savunulmamakla birlikte (Gogol ve ark., 2014; Tatar, 2018b; van der Zee, van Oudenhoven, Ponterotto ve Fietzer, 2013) büyük katılımcılı kesitsel uygulama yöntemi kullanan araştırmalarda sıkça kullanılmaktadır. Türkçe form olarak Beş Faktör Kişilik Modeline dayalı kısa ölçme araçları daha çok, ancak Altı Faktörlü Kişilik Modeli için kısa ölçme araçları ise henüz az sayıdadır. Bu nedenle bu çalışmada 24 Maddelik Kısa Form Altı Faktörlü Kişilik Envanteri'nin Türkçe'ye çevrilmesi ve psikometrik özelliklerinin özgün formu (de Vries, 2013) ile karşılaştırılarak değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Elde edilen sonuçlara göre 24 maddelik Kısa Form Altı Faktörlü Kişilik Envanteri'nin hem özgün formunda hem de bu çalışmayla yürütülen çeviri formunda nispeten düşük alfa güvenilirlik katsayıları gözlenmiştir. Ancak faktörler için gözlenen alfa güvenilirlik katsayıları özgün form için de genel örnekleme 0,44 (Uyumluluk) ile 0,72 (Dışadönüklük), öğrenci örnekleme 0,53 (Uyumluluk) ile 0,69 (Dışadönüklük) ve 0,43 (Deneyime Açıklık) ile 0,63 (Dışadönüklük) arasında belirtilmiştir (de Vries, 2013). Kısa form HEXACO envanterlerinin karşılaştırıldığı başka bir çalışmada ise 0,44 (Duygusallık) ile 0,55 (Dışadönüklük) arasında alfa güvenilirlik katsayı değerleri verilmiştir (Julian, Novitsky, Lee ve Ashton, 2022). Bu nedenle envanter için gözlenen alfa güvenilirlik katsayılarının düşük oluşu bu çalışmada yürütülen çeviriden bağımsız gibi görünmektedir.

İç tutarlılık ölçüsü olarak alınan yaygın kullanılan yöntemle Cronbach Alfa katsayısı özellikle kişilik ölçümlerinde madde seçim yöntemine bağlı olarak geçerlilik üzerinde yansımaları neden olabilmektedir. Madde sayısına ve maddeler arası korelasyona bağlı olarak hesaplanan alfa güvenilirlik katsayısı ölçme aracının maddelerin tek boyutlu olma derecesini yansıtmaktadır. Oysa kişilik envanterinde bir faktör için geçerli olsa bile, maddeler, faktörün üst yapı bileşeni olması nedeniyle çok boyutlu bir yapıyı yansıtır. Bu nedenle güvenilirlik ölçüsü olarak düşük ya da yüksek olmasından bağımsız olarak alfa güvenilirlik katsayısının faktörün iç tutarlılığını yansıtmaması konusunda şüphe duymak gerekmektedir (de Vries, 2013; Sijtsma, 2009). Hem bu belirtilen nedenle hem de çevirisi yapılan formun kısa form (faktörlerin dört maddeden oluşması) olması nedeniyle Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı altı faktör için de özgün formda da, Türkçe'ye çevirisi yapılan formda da görece düşük düzeyde (0,27 (Uyumluluk) ile 0,51 (Dışadönüklük) arasında) gözlenmiştir. Ancak alfa güvenilirlik katsayısının düşük olması ölçme aracının geçerliliği konusunda zafiyet yaratmamaktadır. Bu nedenle bu çalışmada da öne çıkan nokta envanterin geçerliliğine ilişkin bulgular olmaktadır (de Vries, 2013).

Envanterin faktör yapısı, Türkçe konuşan genel bir örnekleme doğrulayıcı faktör analizi kullanılarak incelenmiştir. Analizde faktörlerde yer alan maddelerin her birinin sadece kendi faktörüne yüklendiği model test edilmiştir. Elde edilen sonuç altı faktör için yapı geçerliliğini güçlü bir şekilde desteklemiştir. Bunun dışında kriter bağıntılı geçerlik işlemi olarak bir diğer kısa form ölçme aracı olarak alınan 60 maddelik Kısa Form Altı Faktörlü Kişilik Envanteri'yle olan korelasyonlarda envanterin geçerliliğine katkı sağlamıştır. İki ölçme aracının aynı faktör yapılarının 0,48 (Deneyime Açıklık) ile 0,63 (Duygusallık) arasında değişen korelasyonlar gösterdiği belirlenmiştir. Elde edilen katsayılar, hem farklılığı hem de bütünüyle örtüşme göstermeyen benzerliği yansıtmaması açısından beklenen düzeylerde gerçekleşmiş görünmektedir.

Önceki çalışma sonuçlarında HEXACO kişilik envanteri kısa ve uzun formları için bazı faktör toplam puanlarında cinsiyet ve yaş grupları açısından grup farklılıkları olduğu bildirilmiştir (Ashton ve Lee, 2016; García ve ark., 2022; Kawamoto, 2016; Lee ve Ashton, 2004; 2020). Bu çalışmada da yine önceki çalışma sonuçlarıyla aynı doğrultuda olacak şekilde cinsiyet değişkeni açısından Dürüstlük-Alçak Gönüllülük, Duygusallık ve Uyumluluk, yaş grupları açısından ise Dürüstlük-Alçak Gönüllülük, Duygusallık, Sorumluluk ve Deneyime Açıklık faktör toplam puanlarında gruplar arası farklılıklar gözlenmiştir. Hangi faktörde hangi grubun hangi gruptan düşük ya da yüksek olduğu konusundaki teorik tartışma bir tarafta tutulduğunda bu çalışma açısından önemli olan noktayı, envanterin özgün form için (de Vries, 2013) elde edilenlere paralel sonuçlara ulaşılması oluşturmaktadır. Amaç çeviri formun geçerliliği için özgün forma benzer bulgular elde etmek olması nedeniyle de elde edilen benzer sonuçlar çeviri formun, özgün formdan farklı olmadığına kanıtı olarak çeviri form geçerliliğine katkı sağlamaktadır.

Bu çalışma kapsamında yapılmamış olan test-tekrar test güvenilirliği hesaplamaları, ayırt edici geçerlik işlemleri, kısa form-uzun form benzerliği gibi envanterin psikometrik özelliklerini ortaya koyabilecek daha pek çok çalışmanın yürütülmesi mümkündür. Özellikle bir ölçme aracı için farklı çalışmalarla ortaya konulabilecek farklı geçerlik işlemlerinin sayısı ve çeşitliliği, sürece yayılmış olarak artırılabilir. Ancak bütün bu işlemler de bir (bu) çalışmanın konu alanını aşması nedeniyle sonraki çalışmaların konusunu oluşturmaktadır.

Bu çalışmada elde edilen sonuç modeli, özgün form için (de Vries, 2013) bildirilen sonuçlara benzer düzeydedir. Sonuç olarak, güvenilirlik hesaplamalarından, doğrulayıcı faktör analizi ve diğer işlemlerden elde edilen sonuçlar, genel olarak 24 maddelik Kısa Form Altı Faktörlü Kişilik Envanteri'nin Türkçe çevirisinin kabul edilebilir psikometrik özelliklere sahip olduğunu göstermiştir. Ancak hem özgün formda hem de çevirisi yapılan formda faktörler için gözlenen görece düşük iç tutarlılık güvenilirliği, envanterin kullanımında dikkate alınmalıdır. Buna karşın (alternatif) faktör sayısına dayalı kişilik ölçümleri arasında bir tercih söz konusu olduğunda, altı faktörden oluşan yapı geçerliliği için doğrulayıcı faktör analitik model uyumu, bu envanter lehine önemli düzeyde kanıt ve avantaj sağlamaktadır.

KAYNAKÇA

- Ashton, M. C. (2018). *Individual differences and personality* (3. ed). Academic Press.
- Ashton, M. C., & Lee, K. (2001). A theoretical basis for the major dimensions of personality. *European Journal of Personality*, 15(5), 327-353.
- Ashton, M. C., & Lee, K. (2005). Honesty-humility, the Big Five, and the Five-Factor Model. *Journal of Personality*, 73(5), 1321-1354.
- Ashton, M. C., & Lee, K. (2007). Empirical, theoretical, and practical advantages of the HEXACO Model of Personality structure. *Personality and Social Psychology Review*, 11(2), 150-166.
- Ashton, M. C., & Lee, K. (2008a). The HEXACO Model of Personality. In Boyle, G. J., Matthews, G., & Saklofske, D. H (Eds.), *The SAGE Handbook of personality theory and assessment: personality measurement and testing* (Vol. 2) (pp. 239-260). Sage Publications, Inc.
- Ashton, M. C., & Lee, K. (2008b). The HEXACO Model of Personality structure and the importance of the H factor. *Social and Personality Psychology Compass*, 2(5), 1952-1962.
- Ashton, M. C., & Lee, K. (2008c). The prediction of Honesty-Humility-related criteria by the HEXACO and Five-Factor Models of Personality. *Journal of Research in Personality*, 42(5), 1216-1228.
- Ashton, M. C., & Lee, K. (2009a). An investigation of personality types within the HEXACO personality framework. *Journal of Individual Differences*, 30(4), 181-187.
- Ashton, M. C., & Lee, K. (2009b). The HEXACO-60: a short measure of the major dimensions of personality. *Journal of Personality Assessment*, 91(4), 340-345.
- Ashton, M. C., & Lee, K. (2016). Age trends in HEXACO-PI-R self-reports. *Journal of Research in Personality*, 64, 102-111.
- Ashton, M. C., & Lee, K. (2019). How well do Big Five measures capture HEXACO scale variance?. *Journal of Personality Assessment*, 101(6), 567-573.
- Ashton, M. C., Lee, K., & de Vries, R. E. (2014). The HEXACO Honesty-Humility, Agreeableness, and Emotionality factors: a review of research and theory. *Personality and Social Psychology Review*, 18(2), 139-152.
- Ashton, M. C., Lee, K., & Goldberg, L. R. (2007). The IPIP-HEXACO scales: an alternative, public-domain measure of the personality constructs in the HEXACO model. *Personality and Individual Differences*, 42(8), 1515-1526.
- Ashton, M. C., Lee, K., & Son, C. (2000). Honesty as the sixth factor of personality: correlations with Machiavellianism, primary psychopathy, and social adroitness. *European Journal of Personality*, 14(4), 359-368.
- Ashton, M. C., Lee, K., Perugini, M., Szarota, P., de Vries, R. E., Di Blas, L., ... & De Raad, B. (2004). A six-factor structure of personality-descriptive adjectives: solutions from psycholexical studies in seven languages. *Journal of Personality and Social Psychology*, 86(2), 356-366.
- Bragg, C. B., & Bowling, N. A. (2018). Not all forms of misbehavior are created equal: differential personality facet-counterproductive work behavior relations. *International Journal of Selection and Assessment*, 26(1), 27-35.
- Brislin, R. W. (1970). Back-translation for cross-cultural research. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 1(3), 185-216.
- Brislin, R. W. (1986). The wording and translation of research instruments. In W. J. Lonner & J. W. Berry (Eds.), *Field methods in cross-cultural research* (pp. 137-164). Sage Publications, Inc.
- Cole, J. C., Rabin, A. S., Smith, T. L., & Kaufman, A. S. (2004). Development and validation of a Rasch-derived CES-D short form. *Psychological Assessment*, 16(4), 360-372.
- Crosby, C. L., Durkee, P. K., Meston, C. M., & Buss, D. M. (2020). Six dimensions of sexual disgust. *Personality and Individual Differences*, 156, 109714.
- de Vries, R. E. (2013). The 24-item Brief HEXACO Inventory (BHI). *Journal of Research in Personality*, 47(6), 871-880.

- Dinic, B. (2018). Comparison of three short six-factor personality instruments. *Primenjena Psihologija*, 11(2), 189-206.
- Donders, J. (1997). A short form of the WISC-III for clinical use. *Psychological Assessment*, 9(1), 15-20.
- García, L. F., Aluja, A., Rossier, J., Ostendorf, F., Glicksohn, J., Oumar, B., ... & Hansenne, M. (2022). Exploring the stability of HEXACO - 60 structure and the association of gender, age, and social position with personality traits across 18 countries. *Journal of Personality*, 90(2), 256-276.
- Gogol, K., Brunner, M., Goetz, T., Martin, R., Ugen, S., Keller, U., ... & Preckel, F. (2014). "My questionnaire is too long!" The assessments of motivational-affective constructs with three-item and single-item measures. *Contemporary Educational Psychology*, 39(3), 188-205.
- Julian, A. M., Novitsky, C., Lee, K., & Ashton, M. C. (2022). Convergent validity of three brief six-factor measures of personality. *Personality and Individual Differences*, 188, 111436.
- Kawamoto, T. (2016). Cross-sectional age differences in the HEXACO personality: Results from a Japanese sample. *Journal of Research in Personality*, 62, 1-5.
- Lalot, F., Zerhouni, O., & Pinelli, M. (2017). "I wanna be the very best!" Agreeableness and perseverance predict sustained playing to pokémon go: a longitudinal study. *Games for Health Journal*, 6(5), 271-278.
- Lee, K., & Ashton, M. C. (2004). Psychometric properties of the HEXACO Personality Inventory. *Multivariate Behavioral Research*, 39(2), 329-358.
- Lee, K., & Ashton, M. C. (2006). Further assessment of the HEXACO Personality Inventory: two new facet scales and an observer report form. *Psychological Assessment*, 18(2), 182-191.
- Lee, K., & Ashton, M. C. (2008). The HEXACO personality factors in the indigenous personality lexicons of English and 11 other languages. *Journal of Personality*, 76(5), 1001-1054.
- Lee, K., & Ashton, M. C. (2012). *The H factor of personality*. Ontario: Wilfrid Laurier University Press.
- Lee, K., & Ashton, M. C. (2013). Prediction of self-and observer report scores on HEXACO-60 and NEO-FFI scales. *Journal of Research in Personality*, 47(5), 668-675.
- Lee, K., & Ashton, M. C. (2018). Psychometric properties of the HEXACO-100. *Assessment*, 25(5), 543-556.
- Lee, K., & Ashton, M. C. (2020). Sex differences in HEXACO personality characteristics across countries and ethnicities. *Journal of Personality*, 88(6), 1075-1090.
- Marcus, J., & Roy, J. (2019). In search of sustainable behaviour: the role of core values and personality traits. *Journal of Business Ethics*, 158(1), 63-79.
- Mishra, S., Beshai, S., Wuth, A., & Refaie, N. (2019). Risk and protective factors in problem gambling: an examination of psychological resilience. *International Gambling Studies*, 19(2), 241-264.
- Mumpower, D. L. (1964). The fallacy of the short form. *Journal of Clinical Psychology*, 20(1), 111-113.
- Olaru, G., & Jankowsky, K. (2022). The HEX-ACO-18: Developing an age-invariant HEXACO short scale using ant colony optimization. *Journal of Personality Assessment*, 104(4), 435-446.
- Oostrom, J. K., Köbis, N. C., Ronay, R., & Cremers, M. (2017). False consensus in situational judgment tests: what would others do?. *Journal of Research in Personality*, 71, 33-45.
- Righetti, F., Gere, J., Hofmann, W., Visserman, M. L., & Van Lange, P. A. (2016). The burden of empathy: partners' responses to divergence of interests in daily life. *Emotion*, 16(5), 684-690.
- Sijtsma, K. (2009). Reliability beyond theory and into practice. *Psychometrika*, 74, 169-173.
- Smith, G. T., McCarthy, D. M., & Anderson, K. G. (2000). On the sins of short-form development. *Psychological Assessment*, 12(1), 102-111.
- Tatar, A. (2018a). Gözden Geçirilmiş Uzun ve Kısa Form Altı Faktörlü Kişilik Envanteri (HEXACO-PI-R) Türkçe Formunun psikometrik özelliklerinin incelenmesi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 19(1), 5-13.
- Tatar, A. (2018b). *Psikolojik testlerde kısa form geliştirme yöntemleri*. İstanbul: Der Yayınları.
- Udayar, S., Fiori, M., & Bausseron, E. (2020). Emotional intelligence and performance in a stressful task: the mediating role of self-efficacy. *Personality and Individual Differences*, 156, 109790

- Udayar, S., Fiori, M., Thalmayer, A. G., & Rossier, J. (2018). Investigating the link between trait emotional intelligence, career indecision, and self-perceived employability: the role of career adaptability. *Personality and Individual Differences*, 135, 7-12.
- van der Zee, K., van Oudenhoven, J. P., Ponterotto, J. G., & Fietzer, A. W. (2013). Multicultural Personality Questionnaire: Development of a short form. *Journal of Personality Assessment*, 95(1), 118-124.
- Weller, J. A., & Tikir, A. (2011). Predicting domain-specific risk taking with the HEXACO personality structure. *Journal of Behavioral Decision Making*, 24(2), 180-201.
- Wu, J., Yuan, M., & Kou, Y. (2020). Disadvantaged early-life experience negatively predicts prosocial behavior: The roles of Honesty-Humility and dispositional trust among Chinese adolescents. *Personality and Individual Differences*, 152, 109608.